

Enligt sändlista

Tillämpning av begränsningsförfordningar i vård utom hemmet

Regionförvaltningsverket i Södra Finland har både i samband med övervakning av de egna privata serviceproducenterna inom barnskyddet samt genom granskningar gjorda av riksdagens justitieombudsman fått kännedom om sådan praxis inom barnskyddsensheterna som inte till fullo uppfyller barnskyddslagen. Det har särskilt framkommit problem i tillämpningen av barnskyddslagens begränsningsförfordningar.

Riksdagens justitieombudsman bad i sitt beslut 31.12.2010 Dnr 4138/2/09 regionförvaltningsverket utreda vilka åtgärder det anser att riksdagens justitieombudsmans beslut ger anledning till. Beslutet gällde bland annat den så kallade stannandepraxisen. Detta instruktionsbrev till kommunens ansvariga för barnskyddet samt till privata serviceproducenter berör den utredning som ska lämnas till riksdagens justitieombudsman.

Begränsningar i vård utom hemmet

I barnskyddslagens (417/2007) 11 kapitel föreskrivs om begränsningar i vård utom hemmet. I lagens 61 § konstateras att alla begränsande åtgärder utöver begränsning av kontakterna kan användas enbart inom sådan vård utom hemmet som ordnas som anstaltsvård. I lagen finns ett förtydligande om att särskild omsorg ordnas enbart för barn som fyllt 12 år (12.2.2008/88). I lagens 64 § föreskrivs om allmänna förutsättningar för bruk av begränsande åtgärder. Begränsande åtgärder får riktas mot barnet endast i den utsträckning som nödvändigtvis krävs för att syftet med beslutet om vård utom hemmet ska uppnås eller barnets egen eller någon annans hälsa eller säkerhet ska tryggas eller något annat intresse som anges i de nämnda bestämmelserna ska tillgodoses. Åtgärderna ska genomföras så tryggt som möjligt och med respekt för barnets människovärde.

Kontakter

Om förutsättningarna för begränsning av kontakterna föreskrivs i lagens 62 §. Rätten för ett barn som vårdas utom hemmet att hålla kontakt med sina föräldrar eller andra barnet närstående personer får begränsas genom beslut som avses i 63 §, om det i en klientplan enligt 30 § eller, av särskilda skäl, på annat sätt inte har varit möjligt att komma överens med barnet och dess föräldrar eller andra barnet närstående personer om kontakterna. Dessutom förutsätter en begränsning av kontakterna att den äventyrar uppnåendet av syftet med vården av barnet utom hemmet, en fara för barnet eller vårdanstaltens personal eller att barnet motsätter sig kontakten. Under ovan nämnda förutsättningar kan man begränsa barnets rätt att träffa sina föräldrar eller andra närstående, att hålla kontakt med dem per telefon eller andra kontaktanordningar eller medier, läsa och kvarhålla ett enskilt brev till eller från barnet samt att för den tid begränsningen gäller ta ifrån barnet de anordningar och medier som används för kontakt eller att begränsa deras användning.

Gällande begränsningen av kontakterna vill regionförvaltningsverket fästa aktörernas uppmärksamhet vid de omhändertagna barnens rätt att tala i telefon utan närvaro av en utomstående, om lyssnandet till samtalet inte är nödvändigt för att trygga barnet på det sätt som omnämns i lagen. Att lyssna till ett samtal förutsätter att ett beslut om begränsning har fattats.

Till användning av telefon hör naturligtvis uppfostringsmässiga gränser som sätts för eller till och med för att hindra telefonsamtalens längd eller tidpunkter (nattetid, lektioner osv.). Då är det inte fråga om en sådan begränsande åtgärd som avses i lagen.

Motivering av beslut om begränsning

Regionförvaltningsverket uppmanar även till noggrannhet i de beslut som gäller begränsningar och i motiveringarna till dessa, då det är fråga om omhändertagande av ämnen och föremål (65 §), kroppsvisitation och kroppsbesiktning (66 §) samt granskning av egendom och försändelser (67 §). Det är skäl att beakta att kroppsvisitation, kroppsbesiktning och granskning av egendom och försändelser kräver grundad anledning att misstänka att barnet besitter ämnen eller föremål som orsakar fara för barnets eller en annan persons säkerhet. Till exempel en rutinmässig granskning av barnets egendom då barnet återvänder från semester utan grundad anledning men baserat på anstaltens regler är inte det förfaringssätt som avses i lagen.

På flera barnskyddsanstalter har man i början av placeringen tillämpat en så kallad "ankomstpraxis". Under dessa har barnets rörelse och verksamhet begränsats utifrån husets regler.

Regionförvaltningsverket fäster aktörernas uppmärksamhet vid att alla åtgärder som begränsar barnets eller den ungas rörelse, verksamhet eller privatliv ska kunna motiveras på ett sätt som föreskrivs i barnskyddslagen.

I övervakningen har det uppdagats praxis som har drag både av begränsning av rörelsefriheten (69 §) och isolering (70 §) samt ordnande av särskild omsorg (72 §), men beslutet har fattats enbart utifrån paragrafen om begränsning av rörelsefriheten. Man har till exempel begränsat rörelsefriheten genom att utvidga övervakningen av den unga att omfatta även inomhusutrymmena, till och med ett enskilt rum där barnet vistas, utan att behandla ärendet som isolering eller en situation som kräver ordnande av särskild omsorg. Denna praxis har haft olika benämningar på olika anstalter och har ofta i sig haft det acceptabla målet att lugna ner barnets eller den ungas situation. Regionförvaltningsverket betonar dock att barnskyddslagen, som betonar de grundläggande och mänskliga rättigheterna, endast tillåter att man ingriper i barnets privatliv eller rörelsefrihet under vissa förutsättningar och på det sätt som föreskrivs i lagen. Särskilt gäller det att beakta att de begränsande åtgärder som lagen avser inte ska användas som straffmässig påföljd, utan de ska basera sig på ett direkt behov av vård eller tryggnad åtgärder.

För de begränsande åtgärders del som förutsätter beslut ska man även på föreskrivet sätt se till hörande ordnas och att parterna meddelas om sökande av ändring. Om sökande av ändring föreskrivs i barnskyddslagens 89 och 90 §. Regionförvaltningsverket rekommenderar aktörerna att bekanta sig med det sammandrag av verkställandet av begränsningarna som finns i Handbok för barnskyddet, www.lastensuojelunkasikirja.fi

Regionförvaltningsverket konstaterar vidare att den vård och omsorg med nödvändiga gränser och normala uppfostringsmetoder som barnet eller den unga får beroende på sin ålder hör till varje fostrares skyldighet, vilket förutsätter att det finns tillräckligt med specialkompetens inom området vid barnskyddsanstalterna.

Barnens och de ungas delaktighet och rättsskydd ska främjas inom vården utom hemmet bland annat genom att informera dem om rättigheten att överklaga och anföra besvär.

Inom barnskyddets vård utom hemmet är situationen ofta mycket utmanande och mångfacetterad. Det kan heller inte finnas reglering för alla situationer direkt i lagen. I oklara fall kan aktörerna inom vården utom hemmet förhandla med regionförvaltningsverkets experter.

Mer information från överinspektören för socialvården Marja-Leena Stenroos, tfn 040 829 68 41, e-post marja-leena.stenroos@rfv.fi

Ansvarig för socialvårdens resultatgrupp,
ledande överinspektör för socialvården

Leena Kirmanen
Leena Kirmanen

Överinspektör för socialvården

Marja-Leena Stenroos
Marja-Leena Stenroos

SÄNDLISTA

Området för Regionförvaltningsverket i Södra Finland

- Socialnämnder, bastygghetsnämnder och liknande
- Ansvariga för barnskyddets vård utom hemmet inom kommunen
- Privata producenter av anstaltstjänster för vård utom hemmet

FÖR KÄNNEDOM

Riksdagens justitieombudsman

Social- och hälsovårdsministeriet

Tillstånds- och tillsynsverket för social- och hälsovården Valvira

Regionförvaltningsverken